

KRZYŻACY – FAKTY I MITY

Scenariusz lekcji do filmu edukacyjnego „Noc w galerii”

Czas pracy:

90 minut.

Materiały i środki dydaktyczne:

film „Noc w galerii”, podręcznik (wybrany przez nauczyciela podręcznik rekomendowany przez MEN), teksty źródłowe, materiały ikonograficzne, analizy historyczne.

Potrzebny sprzęt:

odtwarzacz dvd, komputer, laptop, monitor, rzutnik multimedialny (opcjonalnie).

Najważniejsze zagadnienia

- etos średniowiecznego rycerza, a rzeczywistość epoki
- Krzyżacy na ziemiach polskich
- powstanie państwa zakonnego: polityka i gospodarka
- ekspansja terytorialna państwa krzyżackiego (od rzezi Gdańska do bitwy pod Grunwaldem)
- bitwa grunwaldzka jako narzędzie propagandowe Polaków i Niemców
- sojusze polsko-krzyżackie
- konflikty polsko-krzyżackie
- Polacy i Krzyżacy – dekonstrukcja mitów
- Związek Pruski
- Hołd Pruski.

Pojęcia, wydarzenia:

Zakon Krzyżacki – Zakon Szpitalny Najświętszej Maryi Panny Domu Niemieckiego, chrystianizacja, zajęcie Pomorza Gdańskiego 1308, rzeź gdańszczan, wojna 1329–1332, proces warszawski 1339, pokój w Kaliszu 1343, wojna 1409–1411, wojna 1454–1466, Związek Pruski, pokój toruński 1411, 1466, sekularyzacja, Hołd Pruski 1525.

Postaci:

Konrad Mazowiecki, Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło, książę Witold, Ulrich von Jungingen, Kazimierz Jagiellończyk, Jan Bażyński, Zygmunt Stary, Albrecht Hohenzollern.

Cele ogólne:

- uczeń wie, jak powstał Zakon Krzyżacki, czym był i jest obecnie,
- uczeń rozumie, jaką rolę odegrał Zakon Krzyżacki w historii Polski i Europy,
- uczeń potrafi wyjaśnić, jaki obraz Zakonu Krzyżackiego utrwalił się w polskiej pamięci historycznej i dlaczego.

Cele szczegółowe:

- zaznajomienie uczniów ze skomplikowaną i wielowymiarową historią stosunków polsko-krzyżackich w okresie od XIII do XVI wieku,
- przedstawienie rysu historycznego ziem pruskich w średniowieczu,
- przedstawienie sytuacji terytorialnej na północnej granicy Polski w średniowieczu (status ziem pomorskich i stopień ich niezależności od królów i książąt w Polsce, status dużych ośrodków miejskich i portów – Szczecin, Gdańsk),
- pokazanie polityki ekspansji terytorialnej Państwa Zakonnego na przykładzie zajęcia Pomorza Gdańskiego w 1308 roku i rzezi Gdańszczan,
- dekonstrukcja mitu o „odwiecznej” wrogości krzyżackiej wobec Polski i Litwy (przykłady sojuszu i współdziałania, np. bitwa pod Legnicą 1241 i wyprawę przeciwko Tatarom),
- podkreślenie znaczenia bitwy pod Grunwaldem dla historii Zakonu Krzyżackiego i państwa zakonnego, relacji polsko-krzyżackich oraz stosunków polsko-niemieckich do czasów współczesnych,
- dekonstrukcja mitu związanego ze zwycięstwem grunwaldzkim (porażką grunwaldzką) oraz wojną polsko-niemiecką,
- przedstawienie wątku grunwaldzkiego w sztuce i propagandzie polskiej i niemieckiej,
- wyjaśnienie sposobu organizacji miast pruskich, znaczenia mieszczaństwa pruskiego dla handlu bałtyckiego, miejsca miast takich jak Gdańsk, Elbląg czy Toruń w Hanzie Niemieckiej,
- przybliżenie znaczenia hasła „sekularyzacja” Państwa Zakonnego i konsekwencji tej decyzji.

Planowane umiejętności zdobyte przez ucznia:

- umiejętność oceny wpływu działalności Zakonu Krzyżackiego na historię relacji polsko-niemieckich oraz wpływu Zakonu na kulturę i sztukę obu narodów,
- umiejętność dokonania analizy porównawczej źródeł historycznych (źródła pisane i ikonograficzne),
- umiejętność krytycznej analizy opracowań historycznych (np. film), w konfrontacji ze źródłami historycznymi,
- umiejętność pracy z mapą.

Formy i metody pracy:

Praca z filmem, analiza i interpretacja źródeł historycznych (praca z mapą, tekstem źródłowym, źródłami ikonograficznymi), wykład, rozmowa nauczająca, dyskusja, wymiana opinii, praca w grupach.

KRZYŻACY – FAKTY I MITY. CZĘŚĆ II: KONSPEKT

Część I: czas trwania 45 minut

Wykład wprowadzający: Zakony rycerskie – dlaczego powstały i jaka była ich rola w średniowiecznym świecie (pomocze: mapa – Palestyna po III wyprawie krzyżowej (od 1189), wyprawy krzyżowe (XI–XIII w.), wielka wojna z zakonem (1409–1411 r.), rozwój Państwa Zakonu krzyżackiego od 1226 do początków XV w., Europa w drugiej połowie XV.; ilustracje – templariusz, joannita, krzyżak, franciszkanin, benedyktyn, dominikanin).

ryc. Demart

ryc. Demart

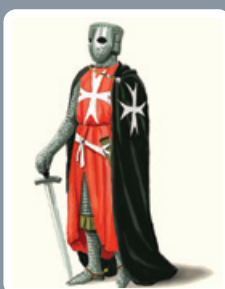
ryc. Demart

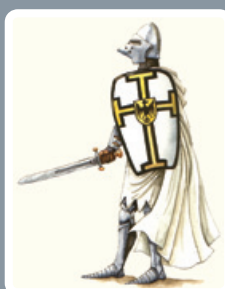
ryc. Demart

fot. www.scholaris.pl

fot. www.scholaris.pl

fot. www.scholaris.pl

Św. Benedykt, portret pędzla Hermana Niega
Fot. Georges JansooneŚw. Jacek
Fot. http://www.kamienislaski.plŚw. Antoni
Fot. http://www.poznan.franciszkanie.pl

Ćwiczenie 1.

Forma: praca w parach – analiza tekstu źródłowego.

Marcin Murinus, *Kronika mistrzów pruskich*, wyd. Pojezierze, Olsztyn 1989.

Polecenia do tekstu:

- Na podstawie tekstu źródłowego opisz, w jakich okolicznościach powstał Zakon Szpitala Najświętszej Panny Maryi Domu Niemieckiego w Jerozolimie zwany Zakonem Krzyżackim.
- Na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnij, czym, oprócz leczenia chorych, zajmowali się pierwsi Krzyżacy? Czy od początku byli zakonem rycerskim?
- Na podstawie wykładu wyjaśnij, dlaczego autor w ostatnim zdaniu wspomina o „rozpuszczeniu” Krzyżaków?
- Dlaczego Krzyżacy stali się potęgą?

źródło nr 1: Fragment Kroniki mistrzów pruskich:

Roku Pańskiego 1188 Balduinus królem hierozolimskim będąc, był wielce ściśniony od pogan, którzy z mocnego miasta Akony wielkie w Ziemi Świętej szkody czynili. Przetóż do innych krześcijan pilnie o pomoc pisał, prosząc. (...) Oblegli potem wielką mocą krześcijani Akonę miasto i przez cały rok pod nim szturmując (...) wiele rannych, chorych było którzy tam i sam żadnego opatrzenia nie mając (jako na wojnie) leżeli, drudzy od głodu i ciężkich ran umierali.

Znależeli się tam ośm bogobójczych mężów (...) Miedzy którymi jeden był mieszczanin z Lybku, ten dał żagel z okrętu (...), z którego uczynił namiot, a podeń chore, ranne, ułomne zebrali i z wielką pracą a kosztem opatrywali (...)

Gdy już dobyli Akony krześcijanie, tam pobożni męże założyli szpital prze ranne i chore, a tym pilniej je opatrywali (...) Nad tymi szpitalmi pierwszy był postanowiony mistrz Henryk z Wapolt, który z swoją bracią wyzdrowiał i z innymi pobożnymi rycerzmi, gdy było potrzeba na wojnę jeździł i mocny odpór poganom dawał (...) papież Celestinus tego imienia trzeci potwierdzenie zakonu dał (...) aby się pisali bracia domu niemieckiego szpitala Panny Maryjej w Hieruzalem. Dał im też za herb krzyż czarny (...)

Było ich naprzód, którzy ten habit zakonny przyjęli kapłanów siedm, a dwadzieścia i czterzy szlachciców nie kapłanów. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy mszą odprawować, żaden brody nie strzygł, a na worze natkanym słomy według zakonu sypiali, ale to rychło potem zmienili, bo (jako mówią) za dostatkiem rozpusta.

Ćwiczenie 2.

Forma: praca w zespołach – podział klasy na trzy zespoły; każdy zespół pracuje nad jednym poleceniem.

Marcin Murinus, *Kronika mistrzów pruskich*, wyd. Pojezierze, Olsztyn 1989.

Na podstawie informacji zawartych w podręczniku (wybrany przez nauczyciela podręcznik rekomendowany przez MEN) oraz wiedzy własnej odpowiedz na następujące pytania:

- Jaki był cel sprowadzenia Krzyżaków na ziemie polskie?
- Gdzie przed nadaniem Ziemi Chełmińskiej przebywali Krzyżacy?
- Jak zmieniał się obszar państwa zakonnego na przetomie XIII i XIV wieku?

Na koniec ćwiczenia lider każdego z zespołów referuje wyniki pracy.

Ćwiczenie 3.

Forma: praca w grupach.

Uczniowie zapoznają się z fragmentem filmu *Noc w galerii* (minuty: 11.23–19.01). W trakcie oglądania filmu uczniowie mają zwrócić uwagę na przedstawione fakty oraz na porównanie działania Krzyżaków do współczesnej korporacji; swoje spostrzeżenia notują.

Przeanalizuj cytowany poniżej tekst źródłowy (Marcin Murinus, *Kronika mistrzów pruskich*, wyd. Pojezierze, Olsztyn 1989) i wskaż różnice faktograficzne pomiędzy źródłem a obejrzanym fragmentem filmu. Co należy poprawić: tekst czy film, i dlaczego?

źródło nr 2: Fragment Kroniki mistrzów pruskich:

Do tego zakonu potem bardzo wiele książąt, grofów, szlachciców niemieckich przystawało, którym papież Celestinus tego imienia trzeci potwierdzenie zakonu dał, tytuł im przydawszy, aby się pisali bracia domu niemieckiego szpitala Panny Maryjej w Hieruzalem. Dał im też za herb krzyż czarny(...)

Patryjarcha potem hierozolimski białym płaszczem a krzyżem czarnym z obudwu stron naznaczonym bracią tę przyodził i taki ubiór inszy na potem nosili.

Było ich naprzód, którzy ten habit zakonny przyjęli kapłanów siedm, a dwadzieścia i czterzy szlachciców nie kapłanów. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy mszą odprawować, żaden brody nie strzygł, a na worze natkanym słomy według zakonu sypiali, ale to rychło potem zmienili, bo (jako mówią) za dostatkiem rozpusta.

Ulrych mistrz pruski ze wszystkich stron wojska zbierał, roku 1410, chcąc moc i siłę swą pokazać. Władzistaw też król ukrzywdzony będąc, ruszył się z wojski swymi, które z Polski, Litwy, Rusi, z Śląska, z Czech zebrat (...).

Ulrych mistrz pruski będąc mocny na sto i czterdzieści tysięcy wojska niemieckiego, dobrze sobie tuszyl, a tak nad rzekę Drwincą przyciągnąwszy, brzyg swój strzelbą i okopem dobrze obwarował, mosty też pokaził, broniąc naszym przebycia. Udał się przeto król z wojski swymi na górę, a u wsi rzeczonoj Wysoka blisko Działdowa się obozem położył, gdzie wszyscy z nabożeństwem Sakrament Pański przyjmowali, a do boju już gotowymi byli, gdyż im król krzywdy nieznośne od Krzyżaków, sprawiedliwe podniesienie wojny, a zatem pewne zwycięstwo z płaczem przekładał, co rycerstwo z płaczem przyjmując, tym ochotniejszymi do boju byli. Dla niepogód potem wielkich dalej się ruszyły wojska królewskie, a w czystej równinie się potożyły u Dąbrówna albo Grynwaldu i Tanenbergu, gdzie też już Ulrych Jungingen mistrz pruski z swojemi był gotów.

Ćwiczenie 4.

Forma: praca w grupach.

Na podstawie fragmentu filmu „Noc w galerii” porównaj przedstawione schematy współczesnej korporacji i Zakonu Krzyżackiego. Czy Zakon Krzyżacki można nazwać korporacją? Odpowiedź uzasadnij.

**źródło 2: Mowa Jana Bażyńskiego za D. Ostapowicz, S. Suchodolski,
Od Hammurabiego do Fukuyamy. Przekazy źródłowe z ćwiczeniami, t. I, 2005**

Nie tajno, miłośnicy królu, tobie i twojej radzie, a podobno i narodom sąsiednim, ile krzywd i niegodziwości, ile zniewag i sromoty dziadowie nasi, a na koniec my sami wycierpieliśmy od mistrza i Zakonu Pruskiego. [...] Ale nad te wszystkie klęski więcej nas jeszcze to dotykało, żeśmy byli zmuszeni do łamania sojuszków i prowadzenia wojen, tym przykrzejszych dla nas, że tak niesprawiedliwych; żeśmy musieli nastawiać nasze głowy za nieprawość mistrza i Krzyżaków. [...]

Komturowie i posiadacze zamków nie sromali się, bez przeprowadzenia sprawy, bez złożenia sądu, zabierać nam dobra i majątki, żony w oczach mężów i córki wobec rodziców porywać, na pastwę swych lubieżnych chuci. [...] Przyciśnieni tak wielką niedolą, uczyniliśmy między sobą związek, abyśmy się od tylu cierpień zastonić mogli [...] sprawa nasza wyniesiona została przed sąd Fryderyka cesarza rzymskiego, rzeczony cesarz, odrzuciwszy najstuszniesze i jawnie za nami mówiące dowody, a na większe nieszczęście nasze zaniósłszy i unieważniwszy wyrokiem swoim nasz związek skazał nas na sześćkroć sto tysięcy złotych kary i na wieczne poddaństwo mistrzowi i Zakonowi, [...] Ten więc wyrok cesarza, tak niesłuszny i tyrański, spowodował nas do wypowiedzenia posłuszeństwa Krzyżakom i podniesienia przeciw nim oręża, w przekonaniu, że nie tylko nam mężom, ale i kobietom największą grozi sromotą poddanie się w jarzmo tak nikczemnej podległości. [...] Gdy więc twoja Królewska Mość, jak wszystkim wiadomo, i co sam mistrz i Zakon jawnymi wyznali pismy, jesteś Zakonu tego nadawcą, uposażycielem i dobroczyńcą, ziemie zaś pomorska, chełmińska i michałowska gwałtem, przemocą zostały Królestwu Polskiemu wydarte, przeto udajemy się do Majestatu twego z prośbą, abyś nas raczył przyjąć za twoich i królestwa twego wieczystych poddanych i hołdowników, i wcielił do Królestwa Polskiego, od którego jesteśmy oderwani.

Poddajemy się dobrowolnie i z posłuszeństwem pod twoją zwierzchność i rządy, poruczając ci siebie, żony, dzieci i rodziny nasze oraz wszystkie miasta, wsie, zamki i miasteczka bądź zdobyte przez nas, bądź zdobyć się kiedyś mające.

✓ Polecenia:

- Wskaż na mapie zamiany terytorialne wynikające z traktatów pokojowych 1466 roku.
- Wskaż stolicę państwa zakonnego przed 1466 r. i po tej dacie.
- Dlaczego Jan Bażyński oddaje Związek pod opiekę króla?
- Jakie niesprawiedliwości spotkały mieszczan pruskich z rąk zakonników?
- W jakim celu powstał Związek Pruski?

🏠 Zadanie domowe:

Na podstawie informacji zdobytych na lekcji oraz własnych poszukiwań grupy przygotowują w formie prezentacji multimedialnej bilans sąsiedztwa polsko-krzyżackiego. Należy pokazać pozytywne i negatywne aspekty koegzystencji.

🕒 Część I: czas trwania 45 min

🕒 Ćwiczenie 1.

Marcin Murinus, *Kronika mistrzów pruskich*, wyd. Pojezierze, Olsztyn 1989.

źródło nr 1: Fragment Kroniki mistrzów pruskich:

Roku Pańskiego 1188 Balduinus królem hierozolimskim będąc, był wielce ściśniony od pogan, którzy z mocnego miasta Akony wielkie w Ziemi Świętej szkody czynili. Przetoż do innych krześcijan pilnie o pomoc pisał, prosząc. (...) Oblegli potem wielką mocą krześcijani Akonę miasto i przez cały rok pod nim szturmując(...) wiele rannych, chorych było którzy tam i sam żadnego opatrzenia nie mając (jako na wojnie) leżeli, drudzy od głodu i ciężkich ran umierali.

Znależeli się tam ośm bogobójczych mężów (...)Miedzy którymi jeden był mieszczanin z Lybku, ten dał żagel z okrętu (...), z którego uczynił namiot, a podeń chore, ranne, ułomne zebrali i z wielką pracą a kosztem opatrywali (...)

Gdy już dobyli Akony krześcijanie, tam pobożni męże założyli szpital prze ranne i chore, a tym pilniej je opatrywali (...) Nad tymi szpitalami pierwszy był postanowiony mistrz Henryk z Wapolt, który z swoją bracią wyzdrowiał i z innymi pobożnymi rycerzmi, gdy było potrzeba na wojnę jeździł i mocny odpór poganom dawał (...) papież Celestinus tego imienia trzeci potwierdzenie zakonu dał (...) aby się pisali bracia domu niemieckiego szpitala Panny Maryjej w Hieruzalem. Dał im też za herb krzyż czarny (...)

Było ich naprzód, którzy ten habit zakonny przyjęli kapłanów siedm, a dwadzieścia i czterzy szlachciców nie kapłanów. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy mszą odprawować, żaden brody nie strzygł, a na worze natkanym słomy według zakonu sypiali, ale to rychło potem zmienili, bo (jako mówią) za dostatkiem rozpusta.

Polecenia do tekstu:

- Na podstawie tekstu źródłowego opisz, w jakich okolicznościach powstał Zakon Szpitala Najświętszej Panny Maryi Domu Niemieckiego w Jerozolimie zwany Zakonem Krzyżackim.
- Na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnij, czym, oprócz leczenia chorych, zajmowali się pierwsi Krzyżacy? Czy od początku byli zakonem rycerskim?
- Na podstawie wykładu wyjaśnij, dlaczego autor w ostatnim zdaniu wspomina o „rozpuszceniu” Krzyżaków?
- Dlaczego Krzyżacy stali się potęgą?

🕒 Ćwiczenie 2.

Na podstawie informacji zawartych w podręczniku oraz wiedzy własnej odpowiedz na następujące pytania:

- Jaki był cel sprowadzenia Krzyżaków na ziemie polskie?
- Gdzie przed nadaniem Ziemi Chełmińskiej przebywali Krzyżacy?
- Jak zmieniał się obszar państwa zakonnego na przełomie XIII i XIV wieku?

🕒 Ćwiczenie 3.

Przeanalizuj cytowany poniżej tekst źródłowy (Marcin Murinus, *Kronika mistrzów pruskich*, wyd. Pojezierze, Olsztyn 1989) i wskaż różnice faktograficzne pomiędzy źródłem a obejrzanym fragmentem filmu. Co należy poprawić: tekst czy film, i dlaczego?

źródło nr 2: Fragment Kroniki mistrzów pruskich:

Do tego zakonu potem barzo wiele książąt, grofów, szlachciców niemieckich przystawało, którym papież Celestinus tego imienia trzeci potwierdzenie zakonu dał, tytuł im przydawszy, aby się pisali bracia domu niemieckiego szpitala Panny Maryjej w Hieruzalem. Dał im też za herb krzyż czarny(...) Patryjarcha potem hierozolimski białym płaszczem a krzyżem czarnym z obudwu stron naznaczonym bracią tę przyodził i taki ubiór inszy na potem nosili.

Było ich naprzód, którzy ten habit zakonny przyjęli kapłanów siedm, a dwadzieścia i czterzy szlachciców nie kapłanów. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy mszą odprawować, żaden brody nie strzygł, a na worze natkanym słomy według zakonu sypiali, ale to rychło potem zmienili, bo (jako mówią) za dostatkiem rozpusta.

Ulrych mistrz pruski ze wszystkich stron wojska zbierał, roku 1410, chcąc moc i siłę swą pokazać. Władzistaw też król ukrzywdzony będąc, ruszył się z wojski swymi, które z Polski, Litwy, Rusi, z Śląska, z Czech zebrali(...)

Ulrych mistrz pruski będąc mocny na sto i czterdzieści tysięcy wojska niemieckiego, dobrze sobie tuszyl, a tak nad rzekę Drwicią przyciągnąwszy, brzyg swój strzelbą i okopem dobrze obwarował, mosty też pokazał, broniąc naszym przebycia. Udał się przeto król z wojski swymi na górę, a u wsi rzeczanej Wysoka blisko Działdowa się obozem położył, gdzie wszyscy z nabożeństwem Sakrament Pański przyjmowali, a do boju już gotowymi byli, gdyż im król krzywdy nieznośne od Krzyżaków, sprawiedliwe podniesienie wojny, a zatem pewne zwycięstwo z płaczem przekładał, co rycerstwo z płaczem przyjmując, tym ochotniejszymi do boju byli. Dla niepogód potem wielkich dalej się ruszyły wojska królewskie, a w czystej równinie się położyły u Dąbrówna albo Grynowaldu i Tanenbergu, gdzie też już Ulrych Jungingen mistrz pruski z swojemi był gotów.

fot. www.scholaris.pl

fot. www.scholaris.pl

fot. www.scholaris.pl

Św. Benedykt, portret pędzla Hermana Niega, Fot. Georges Janssoone

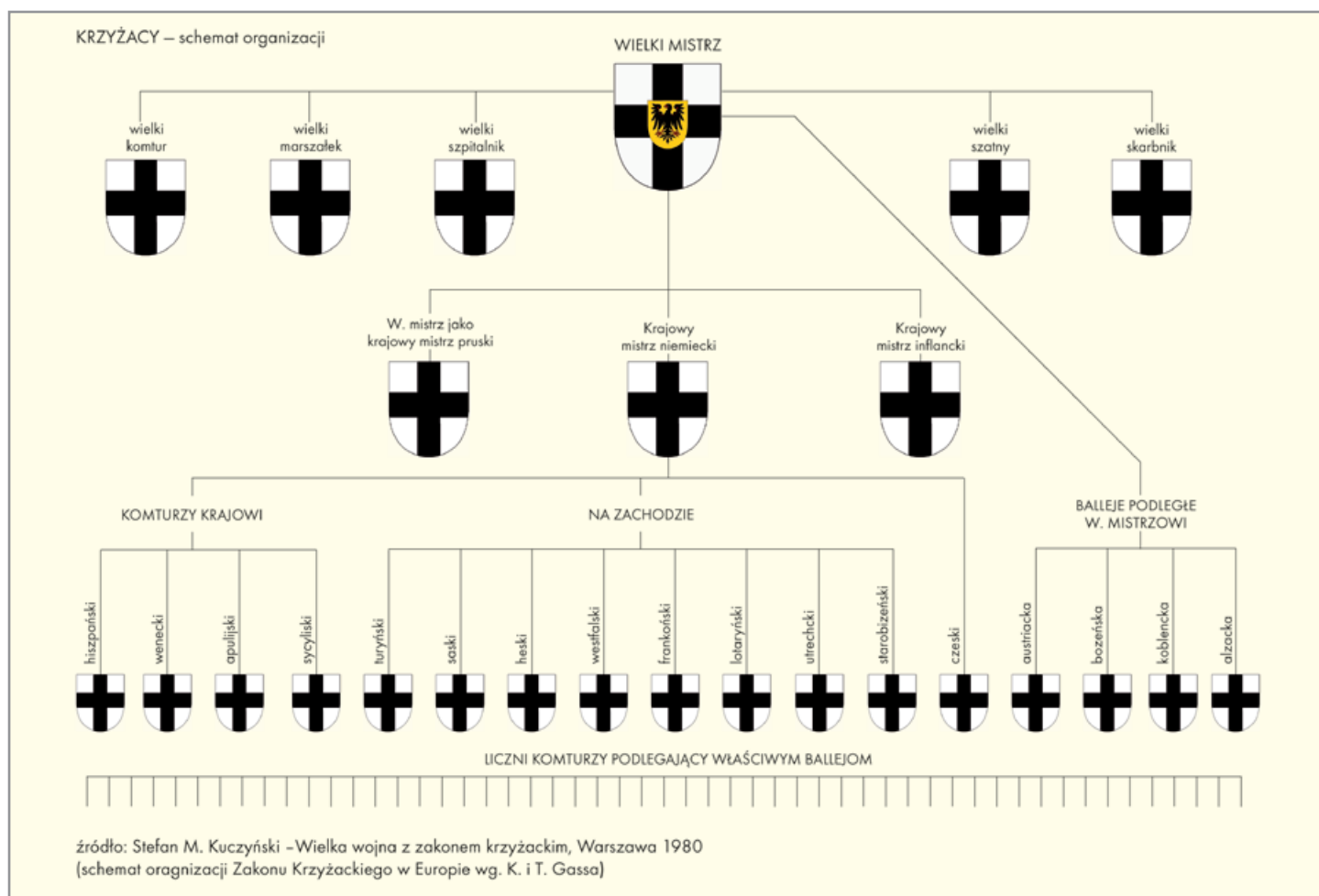
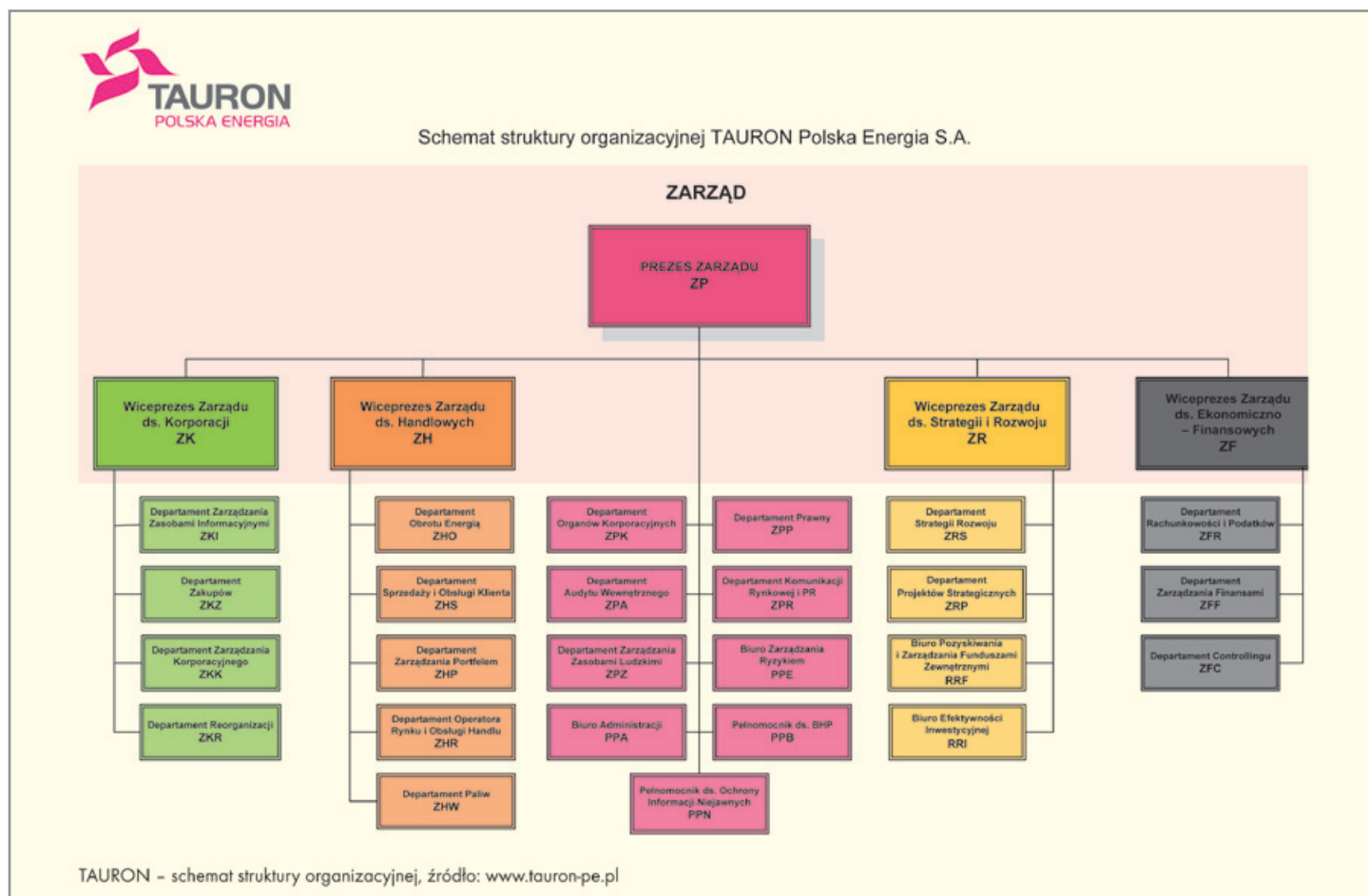
Św. Jacek, Fot. <http://www.kamierslaski.pl>

Św. Antoni, Fot. <http://www.poznan.franciszkanie.pl>

Ćwiczenie 4.

Na podstawie fragmentu filmu „Noc w galerii” porównaj przedstawione schematy współczesnej korporacji i Zakonu Krzyżackiego. Czy Zakon Krzyżacki można nazwać korporacją? Odpowiedź uzasadnij.

🕒 Część II: czas trwania 45 minut

🕒 Ćwiczenie 1.

Odpowiedz na pytania:

- W obliczu zbliżającej się wojny, jaki cel stawiał sobie król polski (książę litewski), a jaki Wielki Mistrz Krzyżacki?
- Podziel znane ci przyczyny wybuchu wojny na bezpośrednie i pośrednie.
- Rycerstwo jakiej narodowości brało udział w bitwie po stronie polsko-litewskiej, a jakie po stronie zakonu? Uzasadnij ten podział.
- Dlaczego bitwę pod Grunwaldem nazywa się „zmarowanym zwycięstwem”?

źródło 1: Halina Manikowska, Julia Tazbirowa, *Historia. Średniowiecze, WSiP Warszawa 1995, s. 182–185*

W 1404 r. Witold, zajęty ekspansją na ziemie ruskie, zawarł umowę z Krzyżakami i odstąpił im Żmudź.

Wybuchły tam jednak powstania antykrzyżackie, które doprowadziły do poważnego zaożyczenia stosunków Polski i Litwy z Zakonem i przyspieszyły wybuch wojny.

W 1409 r. doszło do kolejnego powstania na Żmudzi, wspomaganego posiłkami Witolda. Jednocześnie trwały spory graniczne między Zakonem a Polską zastrzeżone najazdem i opanowaniem przez Krzyżaków Ziemi Dobrzyńskiej.

Zima 1409/10 r. zesłała obu stronom na przygotowania do wojny. Krzyżacy zwrócili się z apelem do rycerstwa Europy Zachodniej, ściągając liczne zastępy rycerstwa francuskiego i niemieckiego na krucjatę przeciw Litwie i Polsce. Tymczasem Jagiełło zgromadził wojska polskie i litewskie, Witold zyskał dodatkowo jeszcze posiłki ruskie i tatarskie, stawili się też lennicy z książętami mazowieckimi na czele.

W czerwcu 1410 r. zaczęły się działania wojenne. Koncentrację wojsk polskich wyznaczono pod Czerwińskiem, gdzie po przeprawie przez Wisłę po specjalnie skonstruowanym moście, połączyły się one z armią litewską.

Krzyżacy spodziewali się uderzenia na Pomorze Gdańskie, wielki mistrz skoncentrował więc swoje wojska pod Świeciem. Zaskoczeniem był kierunek uderzenia polskiego, ponieważ Jagiełło skierował swe wojska na Prusy, i omijając silnie ufortyfikowaną linię Drwęcy, ruszył prosto na Malbork.

Do spotkania obu wojsk doszło 15 lipca 1410 roku pod wsią Grunwald. Siły polsko-litewskie liczyły ok. 40 tysięcy wojska, ale w połowie były to oddziały lekkobrojne, natomiast krzyżackie około 30 tysięcy ciężkobrojnego rycerstwa. Atak rozpoczęło prawe skrzydło armii dowodzone przez Witolda, złożone z wojsk litewskich i ruskich. Rozbiło ono piechotę krzyżacką, ale musiało się cofnąć przed kontratakiem ciężkiej jazdy przeciwnika. Prawie jednocześnie na lewe skrzydło polskie uderzył odwód krzyżacki dowodzony osobiście przez wielkiego mistrza Ulfryka von Jungingena. Polacy utrzymali jednak to uderzenie, ponowny atak Litwinów i uderzenie polskich odwołów doprowadziły do zepchnięcia Krzyżaków i rozbicia ich armii.

Kłęska Zakonu była ogromna. Zginął wielki mistrz, kwiat rycerstwa zachodniego. Polacy zdobyli tabor krzyżacki, chorągwie, wielu jeńców.

🕒 Ćwiczenie 2.

1. Mapa obrazująca państwo Zakonne, Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie (Europa w drugiej połowie XV wieku).
2. Tekst źródłowy na temat obciążeń fiskalnych i sposobu traktowania poddanych przez zakon na ziemiach podbitych np. Mowa Jana Bażyńskiego, przywódcy Związku Pruskiego do króla Kazimierza Jagiellończyka, Kraków 20 lutego 1454 r. (za D. Ostapowicz, S. Suchodolski, *Od Hammurabiego do Fukuyamy. Przekazy źródłowe z ćwiczeniami*, t. I, 2005).

źródło 2: Mowa Jana Bażyńskiego za D. Ostapowicz, S. Suchodolski, *Od Hammurabiego do Fukuyamy. Przekazy źródłowe z ćwiczeniami*, t. I, 2005

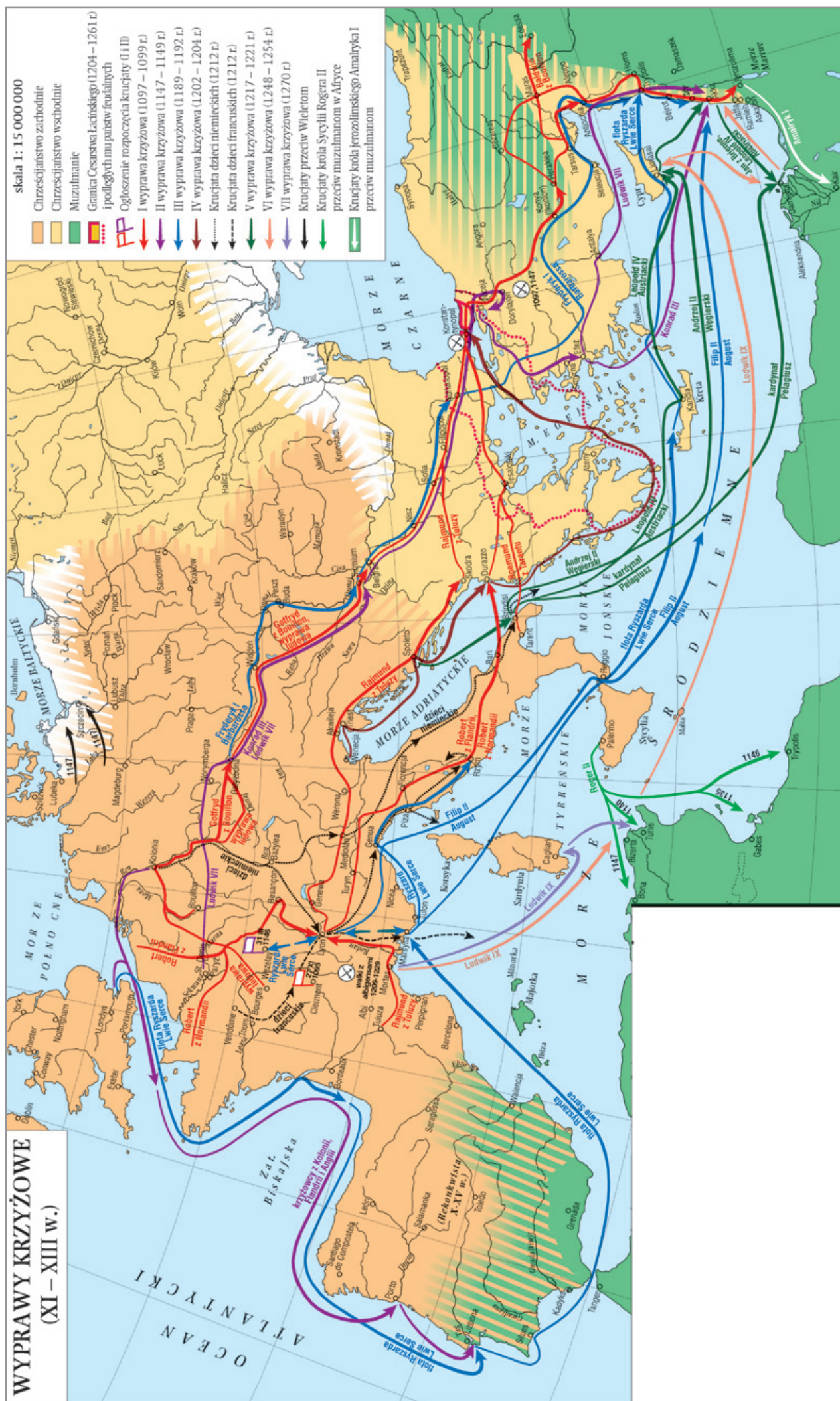
Nie tajno, miłościwo królu, tobie i twojej radzie, a podobno i narodom sąsiednim, ile krzywd i niegodziwości, ile zniewag i sromoty dziadowie nasi, a na koniec my sami wycierpieliśmy od mistrza i Zakonu Pruskiego. [...] Ale nad te wszystkie klęski więcej nas jeszcze to dotykało, żeśmy byli zmuszeni do tania sojuszów i prowadzenia wojen, tym przykrejszych dla nas, że tak niesprawiedliwych; żeśmy musieli stawiać nasze głowy na nieprawość mistrza i Krzyżaków. [...]

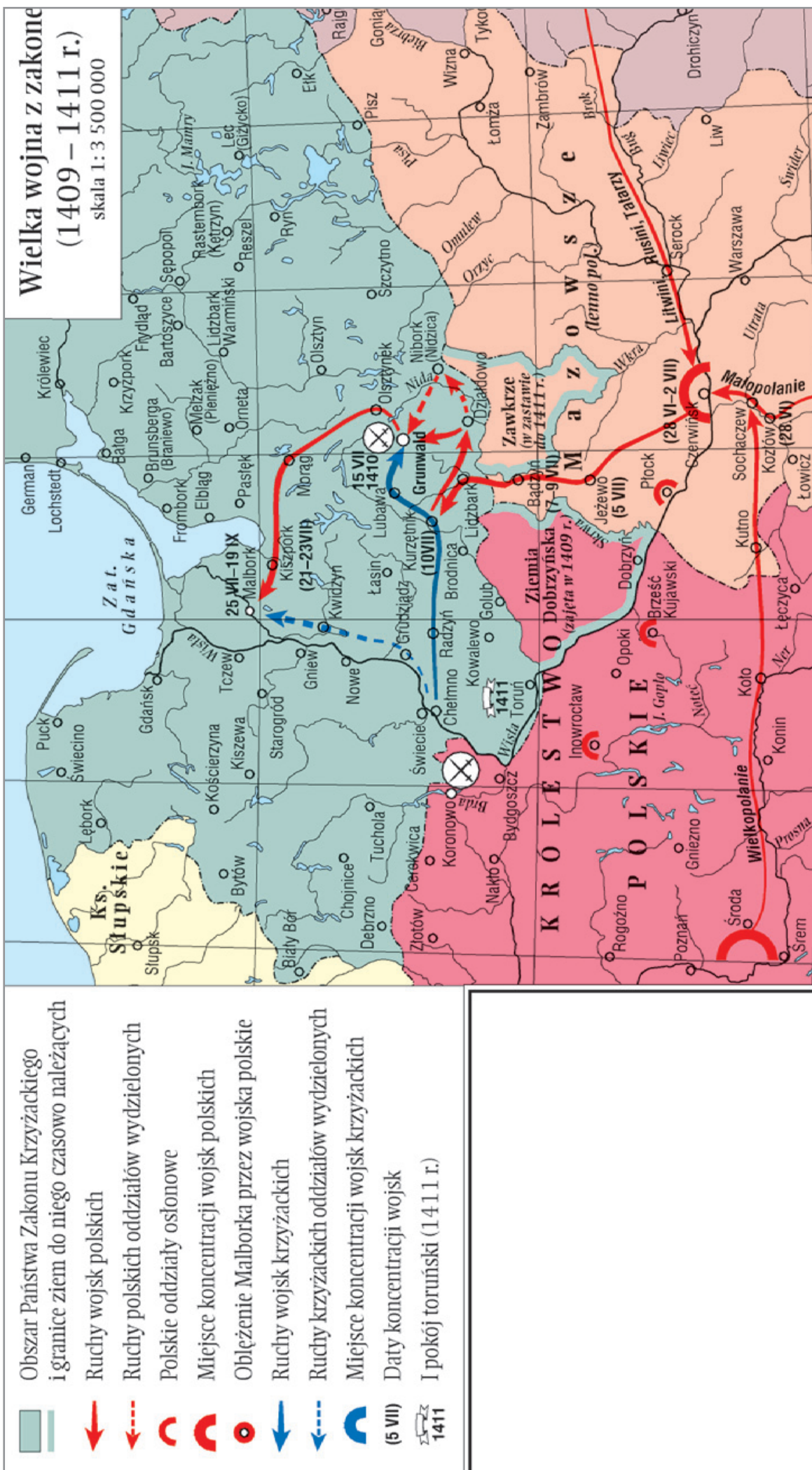
Komturowie i posiadacze zamków nie sromali się, bez przeprowadzenia sprawy, bez złożenia sądu, zabierać nam dobra i majątki, żony w oczach mężów i córki wobec rodziców porwać, na pastwę swych lubieżnych chuci. [...] Przyciśnieni tak wielką niedolą, uczyniliśmy między sobą związek, abyśmy się od tylu cierpień zastąpić mogli [...] sprawa nasza wyniesiona została przed sąd Fryderyka cesarza rzymskiego, rzeczony cesarz, odrzuciwszy najstuszniesze i jawnie z nami mówiące dowody, a na większe nieszczęście nasze zaniósłszy i unieważniwszy wyrokiem swoim nasz związek skazał nas na sześćkroć sto tysięcy złotych kary i na wieczne poddaństwo mistrzowi i Zakonowi, [...] Ten więc wyrok cesarza, tak niesłuszny i tyrański, spowodował nas do wypowiedzenia posłuszeństwa Krzyżakom i podniesienia przeciw nim oręża, w przekonaniu, że nie tylko nam mężom, ale i kobietom największą grozi sromotą poddanie się w jarzmo tak nikczemnej podległości. [...] Gdy więc twoja Królewska Mość, jak wszystkim wiadomo, i co sam mistrz i Zakon jawnymi wyznali pisma, jesteś Zakonu tego nadawcą, uposażycielem i dobroczyńcą, ziemie zaś pomorska, chełmińska i michałowska gwałtem, przemocą zostały Królestwu Polskiemu wydarte, przeto udajemy się do Majestatu twego z prośbą, abyś nas raczył przyjąć za twoich i królestwa twego wieczystych poddanych i hołdowników, i wcielił do Królestwa Polskiego, od którego jesteśmy oderwani.

Poddajemy się dobrowolnie i z posłuszeństwem pod twoją zwierzchność i rządy, porucząc ci siebie, żony, dzieci i rodziny nasze oraz wszystkie miasta, wsie, zamki i miasteczka bądź zdobyte przez nas, bądź zdobyć się kiedyś mające.

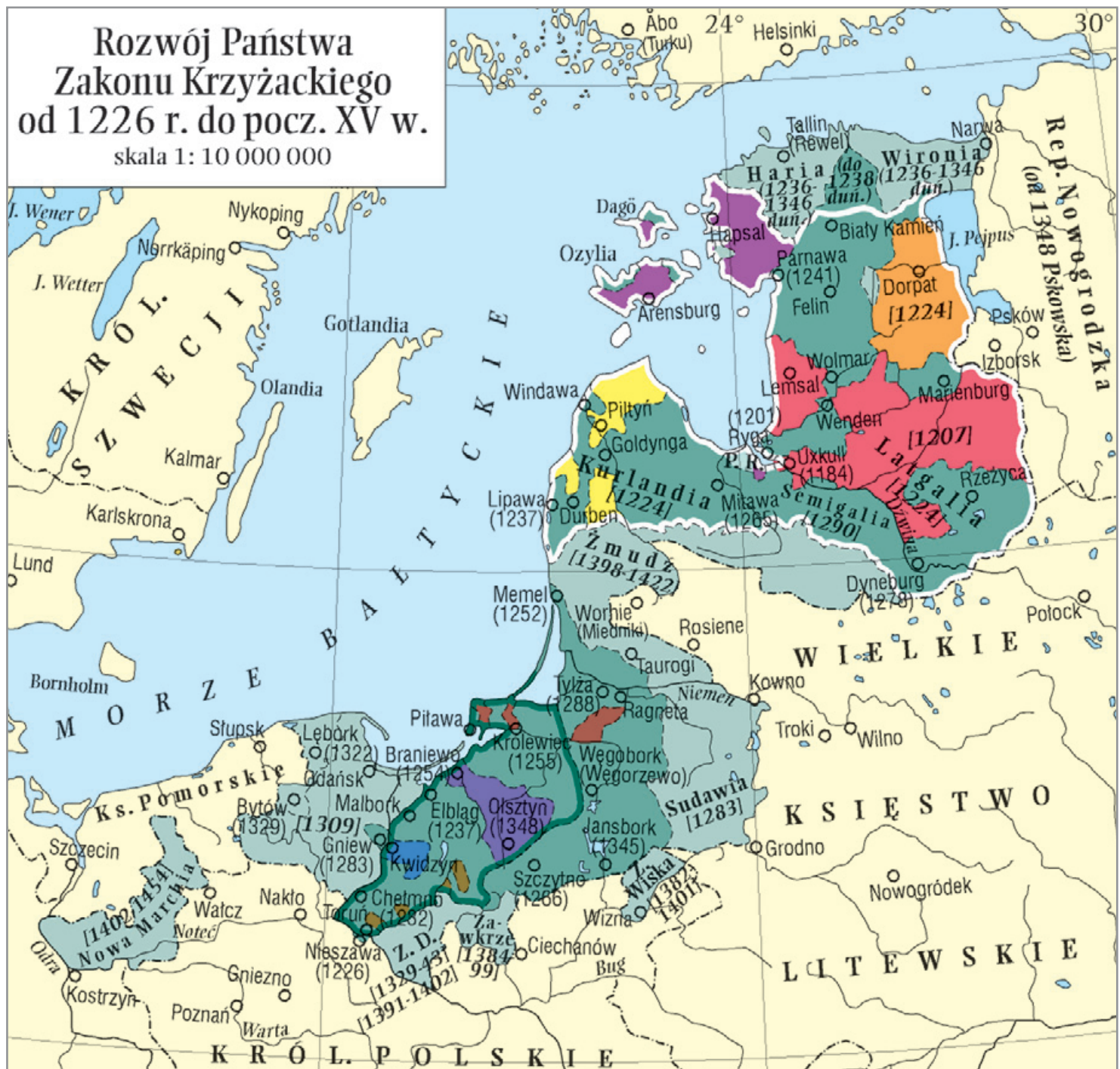
Polecenia:

- Wskaż na mapie zamiany terytorialne wynikające z traktatów pokojowych 1466.
- Wskaż stolicę państwa zakonnego przed 1466 r. i po tej dacie.
- Dlaczego Jan Bażyński oddaje Związek pod opiekę króla?
- Jakie niesprawiedliwości spotkały mieszczan pruskich z rąk zakonników?
- W jakim celu powstał Związek Pruski?

Rozwój Państwa Zakonu Krzyżackiego od 1226 r. do pocz. XV w. skala 1: 10 000 000

Granica Państwa Zakonu Kawalerów Mieczowych istniejącego od 1202 r. (w unii z Państwem Zakonu Krzyżackiego w 1237 r.)

Granica Państwa Zakonu Krzyżackiego (1237 r.)

Państwo Zakonu Krzyżackiego do końca XIII w.

Tereny opanowane przez zakon krzyżacki

[1255] Data opanowania obszaru

[1255] Elbląg (1237) Data zajęcia lub założenia miasta (zamku)

[1391-1402] Okres przynależności obszaru do Państwa Zakonu Krzyżackiego

Z. D. Ziemia Dobrzyńska

P. R. Patrymonium Rygi

Dobra biskupie na obszarze Państwa Zakonu Krzyżackiego:

Biskupstwo Dorpackie

Biskupstwo Ryskie

Biskupstwo Ozylskie

Biskupstwo Warmińskie

Biskupstwo Pomezańskie

Biskupstwo Chełmińskie

Biskupstwo Sambijskie

Biskupstwo Kurlandzkie